

Les polítiques de col·lecció com a eina per informar a l'usuari de les col·leccions digitals: el cas de la *Memòria digital de Catalunya*¹

ASSUMPCIÓ ESTIVILL RIUS / Universitat de Barcelona, Departament de Biblioteconomia i Documentació
estivill@ub.edu

Resum

Aquest treball analitza quina és la informació que donen als usuaris les col·leccions digitals que s'apleguen a la *Memòria digital de Catalunya (MDC)*. Atès que una de les funcions dels documents formals de polítiques de col·lecció és la de ser un mitjà de comunicació amb els usuaris, parteix de l'establiment de criteris de col·lecció i de selecció que s'han derivat de l'examen de les directrius existents sobre la matèria — com les de l'American Library Association (ALA) i la International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)—, de la bibliografia publicada sobre el tema i dels documents de polítiques de projectes de col·lecció digital consolidats. Una vegada establerts aquests criteris, s'exploren les pàgines web de cada una de les col·leccions de l'*MDC* per detectar quins elements de les polítiques de col·lecció hi són presents de cara a informar a l'usuari, i també a la resta d'organismes que participen en el projecte, de la història de la col·lecció, l'abast, els materials que inclou, els destinataris, etc.

Paraules clau

Col·leccions digitals; Polítiques de col·lecció; *Memòria digital de Catalunya*.

¹ Aquest treball s'emmarca dins d'un projecte de recerca més ampli que analitza diversos aspectes de les col·leccions digitals espanyoles —les polítiques de col·lecció, l'ús de metadades i les interfícies de cerca. El projecte té una ajuda del Ministerio de Ciencia e Innovación (FFI2008-03702).

1. Introducció

Són diverses les funcions que s'assenyalen a les declaracions formals de polítiques de col·lecció de les biblioteques. Les directrius de l'American Library Association (ALA) i de l'International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) sobre l'elaboració de documents formals de polítiques de col·lecció² declaren que aquests documents dirigeixen, per un costat, la selecció i l'accés als materials, i donen pautes per gestionar el creixement i el manteniment de les col·leccions. Per un altre, els assignen una funció planificadora, ja que ajuden a establir prioritats, serveixen per ajustar el pressupost i faciliten la coordinació entre unitats. En tercer lloc, destaquen el seu paper com a mitjà de comunicació amb els usuaris, ja que inclouen informació sobre les col·leccions, la història, l'abast, les matèries i els formats que es col·leccionen, etc. Finalment, també mencionen que poden ser la base per a la cooperació i per compartir recursos.

Malgrat els beneficis de disposar d'un document escrit que expliciti les polítiques de col·lecció, l'elaboració d'aquesta eina no ha estat una pràctica universal. De fet, l'ALA no publica unes directrius sobre el desenvolupament de la col·lecció fins a 1979, i la primera edició de la *Guide for written collection policy statements*, amb l'especificació del contingut de les declaracions, no veu la llum fins al 1989. Per això, no és estrany que un estudi de 1977 de les biblioteques de l'Association of Research Libraries mostrés que només un 30 % tenia documents formals de polítiques de col·lecció,³ i que un altre estudi de 1979, dut a terme en biblioteques universitàries mitjanes, apuntés que un 25 % de les biblioteques enquestades no tenia polítiques escrites, i que un 42 % tenia només documents breus o en fase d'esborrany.⁴ Del nombre de biblioteques universitàries americanes que en els darrers temps han publicat les polítiques de col·lecció en la web, es pot deduir que la pràctica s'ha anat estenent, però que encara no és general. La manca de recursos, la pressió d'actuacions més prioritàries, i la dificultat d'emprendre aquesta anàlisi en

² American Library Association, *Guide for written collection policy statements*, 2nd ed. (Chicago: ALA, 1996), p. 1-3. International Federation of Library Associations and Institutions, *Guidelines for a collection development policy using the conspectus model* ([The Hague]: IFLA, Section on Acquisitions and Collection Development, 2001), p. 1-2.

³ Association of Research Libraries. Office of Management Studies, *SPEC kit 38: collection development policies* (Washington, D.C.: ARL, 1977).

⁴ Bonita Bryant, "Collection development policies in medium-sized academic libraries", *Collection building*, vol. 2, no.3 (1980), p. 6-26.

col·leccions que tenen una història llarga i molta envergadura, són algunes de les causes que apunta Joseph Straw per justificar la mancança.⁵ A Catalunya només en els darrers anys algunes biblioteques universitàries han fet públiques a la web les seves polítiques de col·lecció, tot i que sovint es tracta de documents més breus i menys estructurats que els nord-americans, i que en cap cas no s'endinsen en una anàlisi detallada de cada una de les àrees temàtiques de les col·leccions respectives, mitjançant el mètode conspectus o similar.⁶

Ara bé, actualment són moltes les biblioteques que fan públiques a la Web col·leccions digitals i/o digitalitzades, i aquelles que disposen de projectes ben consolidats sovint difonen pel mateix canal les polítiques que en regeixen la creació i el desenvolupament, i ho fan mitjançant documents extensos que tracten els diversos aspectes de la creació i el manteniment d'aquelles col·leccions.⁷ Certament que quan es tracta de col·leccions

⁵ Joseph Straw, "Collection management statements on the World Wide Web", *Acquisitions librarian*, vol. 15, no. 30 (2003), p. 77-86. L'estudi mostra que el 2003 un 30 % de les biblioteques de l'Association of Research Libraries (ARL) donaven accés a documents comprensius de polítiques de col·lecció i empraven alguna variant del mètode conspectus amb informació molt sistematitzada sobre l'extensió i la profunditat de les distintes àrees de la col·lecció; un altre 21 % tenia publicades polítiques no comprensives que apuntaven els paràmetres principals de la col·lecció sense proporcionar un perfil detallat de cada una de les àrees; un 8 % incloïen només una declaració de la missió amb definicions més o menys detallades de la col·lecció, i el 44 % restant no tenien en les pàgines web cap informació sobre les col·leccions.

⁶ Vegeu, per exemple: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Biblioteques, *Plans de col·lecció* (cop. 2010), <<http://www.uab.es/servlet/Satellite/biblioteques-de-la-uab/plans-de-col-leccio-1096480747208.html>>; Universitat de Barcelona. Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació, *Criteris per a la gestió de la col·lecció a les biblioteques de la Universitat de Barcelona* (2006), <<http://www.bib.ub.edu/fileadmin/arxiu/gesticolbibub.pdf>>. A Espanya no és fins a 1997 que hi ha unes recomanacions per tal que les biblioteques universitàries tinguin un programa de gestió i desenvolupament de la col·lecció en el qual s'inclouria el document sobre les polítiques de col·lecció: *Normas y directrices para bibliotecas universitarias y científicas*, 2^a ed. augmentada (Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas, 1999), p. 13-28. En l'àmbit de la biblioteca pública, hi ha un Grupo de Trabajo de Selección Bibliográfica Cooperativa, dins del Consejo de Cooperación Bibliotecaria, que té com a primer objectiu l'elaboració d'un document que reculli els elements bàsics d'una política de desenvolupament de col·leccions.

⁷ Vegeu, per exemple: California Digital Library, *Collection development process* (cop. 2010), <<http://www.cdlib.org/inside/collect/>>; Cornell University. Library,

digitalitzades de fons patrimonials, la seva selecció i adquisició és prèvia a la digitalització, i respon, o hauria de respondre, a les polítiques generals de col·lecció del centre que s'apliquen a les col·leccions analògiques. Però a l'hora de decidir-ne la digitalització també s'han tingut en compte uns criteris concrets, i l'usuari potencial d'aquestes col·leccions hauria de tenir aquesta informació i conèixer-ne, entre altres qüestions, l'abast i la natura, els tipus de materials inclosos, i la relació que manté amb la col·lecció analògica. És a dir, s'haurien de fer públics aquells elements de les declaracions formals de les polítiques de col·lecció que millor serveixen per comunicar a l'usuari en què consisteix la col·lecció per la qual s'interessa.

Aquest treball analitza la informació que es dona a l'usuari de la *Memòria digital de Catalunya (MDC)* sobre cada una de les col·leccions digitals que s'hi apleguen. Parteix de l'establiment de criteris de col·lecció i de selecció que s'han derivat de l'examen de les directrius existents sobre la matèria — com les de l'ALA i l'IFLA—, de la bibliografia publicada sobre el tema i de la informació que acompanya alguns dels projectes de col·leccions digitals consolidats. Una vegada establerts aquests criteris, s'han explorat les pàgines web de cada una de les col·leccions de l'MDC per detectar quins elements de les polítiques de col·lecció hi són presents de cara a informar als lectors i a altres organismes que participen en el projecte, i se n'ha valorat la suficiència o insuficiència.

Collection development (rev. and updated 10/05/2007), <<http://www.library.cornell.edu/colldev/collectiondevelopment.html>>, que, a més de les polítiques generals de la col·lecció, inclou criteris per a la selecció de materials a digitalitzar; Bibliographical Center for Research, *Collaborative digitization program collection policy* (2006), <<http://www.bcr.org/dps/cdp/archive/collectionpolicy.html>>. En l'àmbit de les biblioteques nacionals, cal prestar atenció, sobretot, als documents següents: National Library of Australia, *Collection development policy* (2008), <<http://www.nla.gov.au/policy/cdp/CDP.pdf>>; National Library of Australia, *Collection digitisation policy* (2009), <<http://www.nla.gov.au/policy/digitisation.html>>; Library of Congress, *Collection development policies*, <<http://www.loc.gov/acq/devpol/>>; Library of Congress, *Selection criteria for preservation digital reformatting* (October, 2006), <<http://www.loc.gov/preserv/prd/presdig/presselection.html>>.

2. Els documents de polítiques de col·lecció com a eina per comunicar l'abast, les característiques, els destinataris i l'ús de les col·leccions digitals

Les *Guidelines for a collection development policy using the conspectus model*, de l'IFLA, és un sumari de la *Guide for written collection policy statements* de l'ALA; per això els dos textos proposen una estructura i uns continguts molt similars per a les declaracions de polítiques de col·lecció. L'estructura consta de tres parts principals:

- a) Introducció general amb la missió de la biblioteca, els objectius del document de polítiques, una panoràmica breu de la col·lecció i dels destinataris, l'organització del programa de desenvolupament de la col·lecció, aspectes relatius al pressupost i a la seva distribució, els acords cooperatius en matèria de desenvolupament de la col·lecció, etc.
- b) Polítiques generals amb els tipus de recursos que es col·leccionen, les llengües que s'inclouen i que s'exclouen, l'ús de la col·lecció, les polítiques sobre duplicats, sobre els autors locals, sobre obres de divulgació i acadèmiques, els procediments d'adquisició, les polítiques d'accés i de propietat, etc.
- c) Anàlisi detallada de les col·leccions per matèries o bé usant la metodologia del conspectus o bé usant el mètode narratiu. En aquest darrer cas, totes dues directrius apunten que per a cada àrea temàtica de la col·lecció s'han d'anotar els objectius i el programa o els destinataris a qui se serveix amb el segment de la col·lecció, l'abast (llengües, i àrees geogràfiques i períodes cronològics, en termes de contingut i de publicació, inclosos i exclosos), els formats que es col·leccionen, la unitat i/o la persona responsable, etc.

Als tres punts anteriors, les directrius de l'ALA els afegeixen un quart apartat amb l'anàlisi detallada de les col·leccions especials que pot ser d'interès per a algunes biblioteques que tenen col·leccions importants d'aquell tipus. Ara bé, l'anàlisi de les col·leccions especials, que en principi seria la que millor s'adequa a les col·leccions digitals i/o digitalitzades, segueix de fet les mateixes pautes que s'apliquen a les col·leccions generals.

A partir de l'anàlisi dels dos documents anteriors i de documents concrets de polítiques de col·lecció,⁸ es van determinar aquells elements que

⁸ Vegeu les referències de la nota 7.

transmeten informació que pot ser útil a l'usuari a l'hora de saber quin enfocament té la col·lecció i què hi pot trobar. A continuació s'enumeren els criteris que han servit per avaluar fins a quin punt les col·leccions de l'MDC donen aquest tipus d'informació.

Taula 1. Elements de les polítiques de col·lecció que informen l'usuari de la natura, l'abast, el contingut, etc., de la col·lecció	
A Introducció a les polítiques de col·lecció	
1 Com dona suport la col·lecció a la missió de la biblioteca	4 Qüestions organitzatives: unitats i/o personal encarregat de la col·lecció
2 Usuaris a qui s'adreça la col·lecció	5 Pressupost / finançament
3 La col·lecció: història i objectius	6 Acords de cooperació amb altres organismes
B Polítiques concretes de la col·lecció digital	
7 Tipus de publicacions que s'inclouen	11 Relació entre la col·lecció digital i l'analògica
8 Llengües que s'inclouen o que s'exclouen	11.1 Col·lecció digital tancada, inclou tota l'analògica
9 Àrees geogràfiques que s'inclouen o s'exclouen	11.2 Col·lecció digital tancada, inclou una mostra de l'analògica
9.1 Des del punt de vista temàtic	11.3 Col·lecció digital oberta
9.2 Des del punt de vista de la publicació	– Se n'indica el creixement
10 Períodes cronològics que s'inclouen o s'exclouen	– No se n'indica el creixement
10.1 Des del punt de vista temàtic	
10.2 Des del punt de vista de la publicació	
C Altres aspectes de les polítiques de la col·lecció digital	
12 Ús i reproducció dels materials	14 Estàndards de descripció, preservació i accés
13 Criteris de selecció dels materials a digitalitzar (en el cas de col·leccions digitalitzades)	15 Accés a les col·leccions digitals des del catàleg
	16 Altres

Certament, alguns dels elements anteriors tenen un interès més directe per a l'usuari final. Però cal tenir en compte que aquesta informació també és útil per a tots els organismes que col·laboren en el projecte i per als col·laboradors potencials; per això, s'inclouen alguns elements que tenen un caire tècnic o administratiu. En general, els criteris més tècnics tindran especificacions concretes separades del document de polítiques de

col·lecció i són recomanables en el cas de projectes cooperatius. Les directrius examinades inclouen un darrer punt sobre la revisió del document de polítiques, però atès que cap de les col·leccions analitzades no té en el web un document formal d'aquest tipus, s'ha eliminat aquest element de la llista anterior.

Per complementar el punt 13 de la taula anterior, s'han concretat les pautes de selecció que dirigeixen la digitalització de documents analògics. Aquests criteris també s'han derivat de diversos projectes que inclouen polítiques de digitalització i de les guies sobre el tema que es van començar a elaborar a final dels anys 90.⁹ La taula 2 mostra els criteris més emprats i la seva presència en projectes i guies concrets.

Taula 2. Criteris de selecció per a la digitalització							
	CUL	HUL	JSIC	LC	MTIP	NLA	UCL
Usuaris reals i potencials (accés difícil, condició física, dispersió, etc., dels originals) — Ús actual i ús previst — Estat dels originals	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Valor del contingut intel·lectual del material font	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Format i naturalesa del producte digital (lliurament i retenció, integritat de les dades, preservació a llarg termini, autorització per a l'accés...)	✓	✓		✓	✓		✓

⁹ Cornell University. Library, *Selecting traditional library materials for digitization* (updated: 2/23/05), <<http://www.library.cornell.edu/colldev/digitalselection.html>>. Dan Hazen, Jeffrey Horrell, Jan Merrill-Oldham, *Selecting research collections for digitization* (Washington, D.C.: Council on Library and Information Resources, 1998), <<http://www.clir.org/pubs/reports/hazen/pub74.html>>. JISC Digital Media, *Selection procedures for digitisation*, (10 Nov. 2008), <<http://www.jiscdigitalmedia.ac.uk/crossmedia/advice/selection-procedures-for-digitisation/>>. Library of Congress, *Selection criteria for preservation digital reformatting* (2006), <<http://www.loc.gov/preserv/prd/presdig/presselection.html>>. National Library of Australia, *Collection digitisation policy*, 4th ed. (2008), <<http://www.nla.gov.au/policy/digitisation.html>>. *Moving theory into practice: digital imaging tutorial = Llevando la teoría a la práctica* (Cornell University Library, 2002-2003), <<http://www.library.cornell.edu/preservation/tutorial/index.html>>. University of California, *University of California selection criteria for digitization* (University of California Preservation Program, last rev.: March 4, 2004), <<http://libraries.universityofcalifornia.edu/cdc/pag/digselec.html>>.

Taula 2. Criteris de selecció per a la digitalització							
	CUL	HUL	JSIC	LC	MTIP	NLA	UCL
Relació amb altres projectes	✓	✓	✓		✓		✓
Costos/beneficis	✓	✓	✓		✓		✓
Copyright, restriccions legals		✓	✓		✓	✓	
Disponibilitat de registres bibliogràfics/ metadades			✓		✓		
L'ítem no duplica altres materials ja escanejats			✓		✓		
Peces seleccionades per a publicacions o exposicions de la biblioteca						✓	
CUL: Cornell University Library HUL: Harvard University Library (Hazen) JSIC: JISC Digital Media LC: Library of Congress				MTIP: <i>Moving theory into practice</i> NLA: National Library of Australia UCL: University of California Libraries			

Alguns dels criteris anteriors són molt específics i ben definits, i en els diversos documents consultats estan formulats de manera similar —aquest seria el cas, per exemple, dels criteris que tenen en compte el copyright i les restriccions legals, les relacions amb altres projectes o la disponibilitat de metadades. En canvi, en altres casos ha resultat una mica més complex arribar a fixar alguns dels ítems de la llista anterior perquè, en funció del punt de vista, el criteri es podia trobar redactat de manera molt diferent. Per exemple, algunes pautes i guies accentuen els usuaris potencials i els reals i algunes altres remarquen l'estat dels originals o la seva dispersió, entenent que un recurs en un estat de deteriorament avançat tindrà un accés molt restringit. En aquests casos, s'ha intentat que els criteris de la taula anterior reflectissin els diversos punts de vista a l'hora de seleccionar els materials a digitalitzar.

Els elements de la taula 2 s'han ordenat d'acord amb l'ocurrència que tenen en els textos que han servit de referència. Així, l'únic criteri que està present en tots els documents consultats són els usuaris reals i potencials, que en alguns casos es troba redactat mencionant l'ús del recurs analògic amb relació a l'ús que es preveu del producte digital, o l'estat del material font. El segon criteri citat és el valor del contingut intel·lectual del material font. Que el material estigui exempt de copyright o no tingui restriccions legals, només

és citat explícitament en quatre dels textos analitzats, però, si els recursos digitalitzats són d'accés obert, aquest és un requeriment *sine qua non*.

A la pràctica, també pot succeir que algun dels criteris poc citats sigui determinant a l'hora de formar una col·lecció digital tot i que no sigui un dels punts prioritaris d'una determinada política. Així per exemple, només la *Collection digitisation policy* de la National Library of Australia cita les peces seleccionades per a publicacions o exposicions com un dels elements que es tenen en compte a l'hora de digitalitzar materials, però en altres biblioteques, de les quals s'han examinat els criteris de digitalització, hi ha col·leccions digitals que tenen el seu origen en exposicions, ja siguin virtuals o formades per peces físiques.¹⁰ La mateixa Biblioteca de Catalunya disposa d'alguna exposició virtual, com l'*Exposició virtual d'ex-libris de la Biblioteca de Catalunya*, que seria una bona candidata a formar part de les seves col·leccions digitals perquè ja es disposa d'una part important de materials digitalitzats i descrits per a aquella exposició.¹¹

3. La Memòria digital de Catalunya

La *Memòria digital de Catalunya (MDC)* és una iniciativa impulsada conjuntament per la Biblioteca de Catalunya (BC) i el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC). S'inicia el novembre de 2006 amb la incorporació d'alguns projectes de digitalització previs de la BC, que el 2004 havia començat a planificar la digitalització d'alguns dels seus fons.¹² Un any després, hi participaven set institucions.¹³ Actualment

¹⁰ Vegeu, per exemple, l'exposició *A new and wonderful invention: the 19th century trade card* de les Historical Collections de la Baker Library a la Harvard Business School <http://www.library.hbs.edu/hc/19th_century_tcard/>, que figura a la pàgina *A selection of web-accessible collections* de la Harvard University Library <<http://digitalcollections.harvard.edu/>>. Dins del mateix recull de col·leccions digitals, també es podria citar *Coin and conscience: popular views of money, credit and speculation* <<http://www.library.hbs.edu/hc/cc/>>, que deriva del catàleg imprès d'una exposició celebrada el 1986 a la mateixa Baker Library.

¹¹ Biblioteca de Catalunya, *Exposició virtual d'ex-libris de la Biblioteca de Catalunya* (Barcelona: BC, 2003), <<http://www.bnc.es/expos/exlibris/portada.html>>.

¹² Eugènia Serra Aranda, M. del Tura Molas i Alberich, Paquita Navarro Romero, "El portal ARCA (Arxiu de revistes catalanes antigues)". *Jornades Catalanes d'Informació i Documentació* (10es: 2006: Barcelona),

inclou col·leccions digitalitzades d'un total d'onze institucions, entre les quals hi ha, a més de la BC, cinc biblioteques universitàries —les de les universitats Autònoma de Barcelona, de Barcelona, de Girona, Politècnica de Catalunya i Pompeu Fabra—, dues institucions públiques amb fons especialitzats —la Biblioteca de l'Esport i l'Institut Cartogràfic de Catalunya—, i tres institucions privades —la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès, la del Centre Excursionista de Catalunya i la de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. A part, hi ha altres entitats que no participen en el projecte amb col·leccions individualitzades sinó que ho fan amb l'aportació de materials en una de les col·leccions que inclou, l'*Arxiu de revistes catalanes antigues (ARCA)*. Entre aquestes darreres s'hi compten, entre altres, la biblioteca de la Universitat de Lleida, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, l'Arxiu Històric de Sabadell, el Museu Nacional d'Art de Catalunya i diverses entitats privades. De moment, no hi ha cap biblioteca pública que col·labori en la iniciativa de l'*MDC*, ni directament ni indirecta.

L'*MDC* és un recull de col·leccions patrimonials digitalitzades d'accés obert que es gestionen mitjançant el software CONTENTdm. Es presenta com un projecte cooperatiu que té la finalitat de millorar la visibilitat i la consulta del patrimoni català. Els seus objectius es concreten de la manera següent:

- Impulsar la digitalització del patrimoni català.
- Ser la interfície que permeti la consulta conjunta d'aquest patrimoni.
- Facilitar els instruments per a la seva preservació.

En els seus primers tres anys de vida, l'*MDC* ha publicat a la web un total de 34 col·leccions digitals d'onze institucions. Entre els tipus de materials digitalitzats hi ha cartells, dibuixos, ex libris, fotografies, impresos antics, mapes, manuscrits, fons personals, paper moneda, partitures, premsa clandestina, projectes d'arquitectura, revistes catalanes antigues, etc. A la taula següent es mostren les col·leccions de cada un de les institucions que participen en el projecte juntament amb el nombre de documents digitalitzats el gener de 2009.

<<http://www.cobdc.org/jornades/10JCD/materials.html>>

<[http://www.bnc.cat/digital/arca/textos/annexos_inf_tecnica/200605_Comunicacio BC_ARCA.doc](http://www.bnc.cat/digital/arca/textos/annexos_inf_tecnica/200605_Comunicacio_BC_ARCA.doc)>.

¹³ Lluís M. Anglada i de Ferrer, Joan Cambras, Sandra Reoyo, Ricard de la Vega, "Biblioteca digital de Cataluña: continente y contenido", *Jornada sobre la Biblioteca Digital Universitaria* (5a: 2007: Polvorines, Argentina), <<http://www.recercat.net/bitstream/2072/4667/1/0711JBDAArgentina.pdf>>.

Taula 3. Col·leccions de la Memòria Digital de Catalunya		
Institució	Col·leccions	Recursos digitalitzats
Ateneu Barcelonès (www.ateneubcn.org/)	<i>Manuscrits</i>	362
Biblioteca de Catalunya (www.bnc.cat)	<i>Arxiu de revistes catalanes antigues</i> ¹⁴	194
	<i>Cartells</i>	285
	<i>Enquadernacions artístiques fons Miralles</i>	124
	<i>Epistolari i obra literària de Joan Maragall</i>	740
	<i>Fons fotogràfic Salvany</i>	9.777
	<i>Incunables</i>	101
	<i>Llibres impresos, segles XVI-XVIII</i>	270
	<i>Llibres impresos, segles XIX-XX</i>	201
	<i>Manuscrits</i>	191
	<i>Materials gràfics</i>	311
	<i>Partitures</i>	121
Centre Excursionista de Catalunya (www.cec.cat/)	<i>Mapes antics</i>	429
Consell Català de l'Esport, Biblioteca de l'Esport (www16.gencat.net/esport/biblio/)	<i>Cartells de la Biblioteca de l'Esport</i>	19
Institut Cartogràfic de Catalunya (www.icc.cat)	<i>Fotografia antiga de Catalunya</i>	106
	<i>Mapes antics de Catalunya</i>	43
Rosa Sensat (www.rosasensat.org)	<i>Fons històric de la Biblioteca Rosa Sensat (arxiu personal de Rosa Sensat i Vilà)</i>	1
Universitat Autònoma de Barcelona (www.uab.cat)	<i>Cartells del fons Josep Vinyals</i>	1.152

¹⁴ L'Arxiu de revistes catalanes antigues és gestionat per la BC, però els fons digitalitzats pertanyen a les diverses biblioteques que col·laboren en el projecte.

Taula 3. Col·leccions de la Memòria Digital de Catalunya		
Institució	Col·leccions	Recursos digitalitzats
	<i>Fons històric de Veterinària (Boletín de veterinaria, vol 1 (1845)—vol. 15 (1859))</i>	1
	<i>Prensa política clandestina</i>	114
Universitat de Barcelona (www.ub.edu)	<i>Cartells del Pavelló de la República</i>	1.146
	<i>Dr. Sabater Pi — Naturalista</i> (quaderns de camp, col·leccions de fotografies, etc.)	37
	<i>Fons digital Oriol Martorell</i> (programes, cartells, fotografies, diapositives, etc.)	135
	<i>Josep Artigas, dissenyador gràfic</i>	92
	<i>Paper moneda del Pavelló de la República</i>	276
Universitat de Girona (www.udg.edu)	<i>Ex-libris de la UdG</i>	18
Universitat Politècnica de Catalunya (www.upc.es)	<i>Fons històric de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona</i>	13
	<i>Fons històric de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona</i>	16
	<i>Fons històric de la Facultat de Nàutica de Barcelona</i>	48
	<i>Projectes de mestres d'obres</i>	147
Universitat Pompeu Fabra (www.upf.edu)	<i>Fons de la Cambra de Comerç de Barcelona</i>	1.234
	<i>Fons de la Guerra de Successió (1680-1750)</i>	421
	<i>Fons dels regnats de Ferran VII i Isabel II (1814–1868)</i>	720
	<i>Guerra de la Independència (1808–1814)</i>	666
TOTAL		19.511

La pàgina que llista les col·leccions que s'apleguen en l'MDC dona accés a quatre col·leccions digitals catalanes més, també de caire patrimonial, que

no formen part del projecte i que, per tant, no s'han tingut en compte en fer l'anàlisi per a aquest estudi. Son les següents:

- Aula Màrius Torres, de la Universitat de Lleida
- Cartoteca Digital, de l'Institut Cartogràfic de Catalunya
- Escena Digital, de l'Institut del Teatre
- Llegat Romà Sol – Carme Torres, de la Universitat de Lleida.

En considerar el nombre de peces digitalitzades que consten a la taula 2, s'ha de tenir en compte que algunes de les col·leccions no han estat objecte d'un tractament peça per peça, sinó d'un tractament arxivístic, i s'han organitzat per sèries o per unitats documentals compostes. Aquest seria el cas de la col·lecció *Dr. Sabater Pi*, en la qual hi ha registres que descriuen sèries de diapositives, fotografies, dibuixos, etc., que s'han tractat com una unitat perquè comparteixen la mateixa temàtica o la mateixa tipologia documental. Entre altres exemples d'aquest tipus hi ha el de la col·lecció *Epistolari i obra literària de Joan Maragall*, on en l'apartat d'epistolari s'agrupen les cartes rebudes d'un mateix emissor, i el *Fons digital Oriol Martorell*, en el qual els materials s'agrupen per tipologies documentals — per exemple, cartells, fotografies, partitures— que de vegades se subordenen per un segon criteri (cronològic les fotografies, temàtic les partitures, etc.). El fons històric de la biblioteca de l'Associació Rosa Sensat es limita a un registre, però comprèn la sèrie de diaris de la pedagoga entre 1914 i 1928, i inclou vuit quaderns i un total d'unes 4.000 pàgines manuscrites. Així mateix, cada un dels títols inclosos a ARCA i el *Boletín de veterinaria* de la UAB (amb 15 volums) consten com un sol document digitalitzat.

L'MDC és un projecte cooperatiu, en el qual la gran majoria de les col·leccions que s'hi apleguen procedeix d'una sola institució. Només hi ha una excepció a aquesta tendència general: la col·lecció *Arxiu de revistes catalanes antigues* és, en si mateix, un projecte cooperatiu que, impulsat per la BC amb el suport del CBUC, compta amb la col·laboració de 15 entitats que hi participen sobretot amb la digitalització de revistes catalanes antigues dels seus fons.¹⁵

¹⁵ Les entitats col·laboradores, segons consten a les pàgines d'ARCA, són les següents: l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, l'Arxiu Històric de Sabadell, l'Ateneu Barcelonès, l'Aula Màrius Torres de la Universitat de Lleida, la Biblioteca de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, la Biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, el Departament de Català de la Médiathèque de Perpignan, l'Enciclopèdia Catalana, la Fundació Folch i Torres, la Fundació-Museu d'Història de

El software de gestió de l'*MDC* permet fer cerques a col·leccions individuals, al conjunt de totes les col·leccions, i a grups de col·leccions —al conjunt de col·leccions textuais, al conjunt de la resta de col·leccions (cartells, mapes, materials gràfics, partitures, etc.) o a col·leccions seleccionades per l'usuari. Així, doncs, la plataforma utilitzada dona una unitat a tot el projecte, ja que, si bé a primera vista les col·leccions són força independents i encara són limitades en nombre, és obvi que l'usuari pot trobar materials relacionats en més d'una col·lecció (per exemple, en les de cartells de la BC i de la UB i en la de premsa clandestina de la UAB, en les dues col·leccions de mapes antics, etc.

Pel que fa a les capacitats de cerca, l'aplicació és prou potent. Permet cercar paraules i frases en tots els camps del registre i en camps concrets —tots els elements del Dublin Core ja que aquest és l'estàndard emprat en l'aplicació. A més, també proporciona cerques per proximitat i filtres per data o dates. Però és una llàstima que aquestes capacitats no estiguin una mica més treballades i adaptades al context —per exemple, amb la integració de camps amb continguts similars en la pantalla de cerca (vegeu la figura 1)—, o es vegin minvades perquè, en general, el contingut dels registres no està normalitzat, i això no sols pel que fa a les matèries, sinó que l'element "autor" o "altres autors" pateixen també d'aquest mal. Certament que en entorns més oberts, com en els grans serveis recol·lectors de metadades, no hi ha gaires possibilitats d'imposar o de recomanar estàndards de contingut per a certs camps, però quan es tracta de projectes que funcionen en entorns més concrets i controlables, la normalització de determinats elements del registre hauria de ser un compromís de totes les parts implicades.

la Medicina de Catalunya, el Museu Nacional d'Art de Catalunya, i les biblioteques de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat de Lleida i la Universitat de Vic.

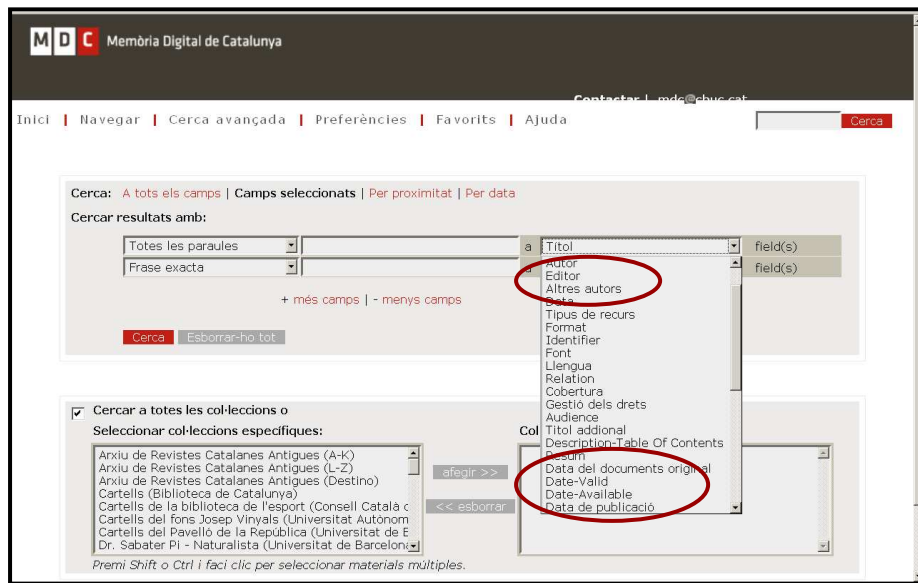

Figura 1. Pantalla de cerca avançada de l'MDC amb el menú dels camps de cerca desplegat. S'hi observa que no sols s'hi mantenen elements bàsics del DC, amb continguts tan similars que l'usuari no pot distingir (com "Autor" i "Altres autors"), sinó també els elements amb qualificació

L'MDC no consta com un dels proveïdors de metadades del servei OAIster, el recol·lector de metadades creat per la University of Michigan que recentment ha passat a dependre d'OCLC; tampoc no s'ha localitzat en aquell servei cap de les col·leccions individuals de l'MDC. Actualment OAIster està integrat a WorldCat i també es manté com una base de dades independent (<http://oaister.worldcat.org/>).¹⁶ Pel que fa als serveis de recollida de l'Estat, l'MDC participa a Hispana (<http://roai.mcu.es/>), el directori i recol·lector de recursos digitals del Ministerio de Cultura, i a Eureka (<http://eureka.cultura.gencat.cat/>), el cercador creat pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, que facilita l'accés als recursos digitals existents en diversos repositoris digitals catalans.

¹⁶ Vegeu els organismes que participen a OAIster a: *OAIster metadata contributors* (OCLC, cop. 2009), <<http://www.oclc.org/oaister/contributors/default.htm>>.

3.1. Polítiques generals de col·lecció de la *Memòria digital de Catalunya*

A part de que cada una de les col·leccions incloses a l'*MDC* informi als usuaris de l'abast i les característiques principals de la col·lecció, en ser un projecte cooperatiu i unitari també cal que es mencionin les polítiques generals de col·lecció que dirigeixen la posada en marxa del projecte i el seu creixement i manteniment. Per examinar si l'*MDC* dóna aquesta informació, s'analitza com respon als punts dels tres grans apartats en què s'organitzen les declaracions de polítiques de col·lecció. La informació al respecte es distribueix en una pàgina de presentació del projecte i en unes poques pàgines addicionals.

En primer lloc, en l'apartat introductori es preveu que s'informi de la relació entre la col·lecció i la missió de la biblioteca. En aquest cas no es tracta d'un projecte d'una biblioteca, però sí que en el llistat de col·leccions es fa constar que la iniciativa està coordinada per la Biblioteca de Catalunya i el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya i, segons la *Llei del sistema bibliotecari de Catalunya*,¹⁷ la BC "té per missió recollir, conservar i difondre la producció bibliogràfica catalana i la relacionada amb l'àmbit lingüístic català...". Així mateix, també "ha de vetllar per la conservació i la difusió del patrimoni bibliogràfic", que inclou, a més de les mencionades més amunt, "les obres bibliogràfiques que es troben a Catalunya que tenen valors històrics o culturals rellevants...". Amb la coordinació del projecte, la BC, amb el suport del CBUC, compleix amb la missió de difondre aquest patrimoni posant-lo a disposició d'un públic més ampli, i també contribueix a conservar-lo i preservar-lo digitalitzant algunes de les seves col·leccions i impulsant i coordinant altres projectes de digitalització. En un article de 2004, la directora de la Biblioteca, Dolors Lamarca, ja feia constar que per assolir la missió de conservació...

"S'ha de poder emmagatzemar en formats electrònics la informació en formats analògics que pugui ser d'interès per als ciutadans de Catalunya.

Com que la Biblioteca de Catalunya ha de disposar també de les publicacions d'interès nacional que es trobin fora de les seves instal·lacions físiques, haurà de localitzar-les i digitalitzar-les per conservar-les en el seu magatzem electrònic. De la mateixa manera i

¹⁷ "Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya", *DOG*, núm. 1727 (29 de març, 1993).

per raons de preservació, ha de digitalitzar i emmagatzemar els documents patrimonials la fragilitat dels quals ho aconselli i tots aquells que vulgui que es puguin consultar a distància”.¹⁸

En la presentació de l'*MDC* no s'esmenten els coordinadors del projecte, i tampoc no se'l relaciona amb la missió de difusió i conservació/preservació del patrimoni bibliogràfic que té la biblioteca nacional. Una breu menció d'aquest fet, ajudaria a emmarcar-lo i li donaria un caire més institucional. Així mateix, seria un argument més de cara a aconseguir finançament per anar-lo ampliant.

La presentació tampoc no menciona quins són els destinataris de l'*MDC*. Certament que, en tractar-se de fons patrimonials i en haver-hi diverses col·leccions universitàries i de centres especialitzats, es podria creure que la col·lecció va destinada prioritàriament a la recerca, però no necessàriament ha de ser així. Hi ha, entre altres, l'exemple de les col·leccions digitals especials de la California Digital Library que mencionen clarament que s'adrecen tant a investigadors i a personal acadèmic com a professors i estudiants de primària i secundària.¹⁹ La University of California és una universitat pública que rep finançament de l'Estat i, per això, assumeix la responsabilitat de proporcionar materials per als primers nivells de l'ensenyament i per al públic general. El projecte *Calisphere*, que inclou materials sobre la història, la cultura i els aspectes polítics, econòmics i socials de la vida de Califòrnia, organitza les col·leccions de fonts primàries temàticament i cronològica, i les acompanya de guions que donen una pauta a l'hora d'usar-les en presentacions o en treballs dels alumnes en les diverses matèries de l'ensenyament primari i el secundari. Certament que això és anar molt endavant i, ara per ara, les nostres col·leccions digitals no tenen l'amplitud necessària per a projectes d'aquesta mena; tampoc no s'han encetat projectes col·laboratius amb el món de l'ensenyament. Tanmateix, no s'ha de descartar que aquesta sigui una línia de futur. De moment, però, caldria que la presentació de l'*MDC* fes esment dels possibles usuaris de les col·leccions que inclou.

Ni en la presentació ni en cap altra pàgina de l'*MDC* no es fa cap referència a la història del projecte, quan i com s'inicia, o a quins tipus d'institucions

¹⁸ Dolores Lamarca, “La Biblioteca de Catalunya en el sistema bibliotecari de Catalunya”, *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 12 (juny 2004), <<http://www.ub.es/bid/12lamarc.htm>>.

¹⁹ California Digital Library, *Digital special collections* (University of California, cop. 2010), <<http://www.cdlib.org/services/dsc/>>.

està obert. Sí que se n'apunta la finalitat —millorar la visibilitat i la consulta del patrimoni català—, i en concreta els tres objectius prioritaris ja mencionats: impulsar la digitalització d'aquell patrimoni, oferir una plataforma única per a la consulta conjunta dels fons, i facilitar-ne la preservació.

Les qüestions organitzatives es passen bastant per alt. No s'esmenten les unitats i/o la persona o les persones encarregades de la coordinació; només es dóna una adreça de correu electrònic per contactar amb el projecte. Tampoc no hi ha dades sobre el finançament o les ajudes rebudes; aquesta és una fórmula de reconeixement quan s'han obtingut ajudes externes o pressupostos especials per endegar el projecte o per mostrar que aquest està plenament integrat en el pressupost ordinari de la institució. En canvi, sí que hi ha una pàgina que enumera totes les entitats col·laboradores i les col·leccions que hi han aportat. Però no hi cap declaració sobre els requeriments per participar a l'*MDC* o els compromisos que s'adquireixen en fer-ho.²⁰

La segona secció d'un document de polítiques de col·lecció està dedicada a donar-ne l'abast, tant pel que fa als continguts com a la tipologia documental que es col·lecciona i a destacar-ne els punts forts. Pel que fa a aquests aspectes, l'*MDC* enumera en la presentació alguns dels tipus de materials que inclou, i un repàs de la llista de col·leccions acaba de donar una idea de la varietat documental que l'usuari pot consultar. També apunta que tots aquests materials estan "relacionats amb Catalunya", però no s'explica en què consisteix aquesta relació, si bé en parlar de la finalitat del projecte es fa referència al patrimoni català —s'entén el bibliogràfic. Atès que la *Llei del sistema bibliotecari català* defineix clarament en què consisteix aquest patrimoni, no costaria massa precisar una mica més el contingut de les col·leccions, i apuntar-ne les prioritats, ja que el concepte de "patrimoni bibliogràfic català" és molt ampli. De fet, l'*MDC* hauria de donar, i dóna, més rellevància a materials en llengua catalana o que fan referència a Catalunya des del punt de vista temàtic o del lloc de publicació o perquè són d'autors catalans.

²⁰ Per a un exemple de projectes cooperatius que inclouen informació d'aquest tipus, vegeu: Bibliographical Center for Research (BCR), *Collaborative digitization program collection policy* (2006), <<http://www.bcr.org/dps/cdp/archive/collectionpolicy.html>>. El document pertany a un projecte que ja no és vigent, però mostra què es pot demanar a les entitats col·laboradores.

El darrer punt d'aquesta secció preveu que es doni la relació de la col·lecció digital amb l'analògica, si s'ha digitalitzat completament o només se n'ha digitalitzat una mostra, si és un projecte en marxa i encara no s'ha completat, etc. En el cas de l'*MDC* aquesta informació no és pertinent, ja que es tracta d'un recull de col·leccions diverses, però sí que s'hauria de vetllar perquè els participants expliquessin aquella relació de manera acurada i inequívoca.

En la darrera secció s'han recollit una sèrie de punts que deriven o bé de les directrius de polítiques de col·lecció analitzades o bé de l'anàlisi d'algunes col·leccions digitals. El primer element fa referència a l'ús i la reproducció dels materials, i això l'*MDC* ho fa per mitjà de l'avís legal que hi al peu de totes les pàgines, tant a les generals com a les que recullen els resultats de les consultes. La declaració és clara i apunta que els continguts de les pàgines generals del web —textos, imatges i qualsevol altre material— són propietat del CBUC o de tercers que n'hagin autoritzat l'ús. Els recursos publicats a l'*MDC* són propietat de les institucions editores, de manera que la reproducció, la comercialització, la comunicació pública o la transformació total o parcial del web necessita el permís escrit d'aquelles institucions. A més, una gran part de les col·leccions de l'*MDC* inclouen el camp "Drets", "Gestió de drets" o similar en tots els registres; en aquest element deixen constància de l'ús que es pot fer del document amb una frase similar a la següent: "Còpia permesa amb finalitat d'estudi o de recerca, citant la font [Nom del centre propietari del material i responsable de la digitalització]". Per a qualsevol altre ús cal demanar autorització".²¹

En el web de l'*MDC* no es dona cap informació tècnica referida als criteris de selecció dels materials a digitalitzar o als estàndards emprats en la descripció dels recursos i en la digitalització. Tampoc no es dona cap indicació o recomanació sobre la política d'inclusió dels materials digitals en el catàleg o d'enllaços des de la descripció del material analògic al material digitalitzat en la plataforma de l'*MDC*. Certament que, en general, aquests elements són de caire tècnic i no són d'interès per a la majoria dels usuaris. Tanmateix, el CBUC té algunes recomanacions al respecte i estaria bé que es fessin públiques, sobretot de cara a informar als col·laboradors potencials. Com es veurà més endavant, el projecte *ARCA*, que també és una iniciativa cooperativa, posa a disposició del públic aquest tipus de documentació.

²¹ Totes les col·leccions de l'*MDC* inclouen el camp Drets, llevat del *Fons digital Oriol Martorell* de la UB i les col·leccions de la UPC i la UPF que no el fan constar.

En general, doncs, la informació que rep l'usuari sobre els orígens, l'abast, el contingut, els destinataris del projecte, etc., i l'enfocament de les col·leccions, és escassa. L'*MDC* ha avançat de manera considerable i es mereix que la seva presentació vagi una mica més enllà de la breu introducció actual. Es tractaria de donar-li un to més institucional, tot lligant-la amb la missió i les funcions de la biblioteca nacional que participa en la coordinació del projecte. També caldria definir més clarament els seus objectius respecte als continguts que inclou i el públic a qui s'adreça, deixar constància del finançament de què disposa, qui hi pot participar i quins són els requeriments. Finalment, tampoc no s'ha de descartar donar informació sobre els estàndards emprats.²² Actualment hi ha moltes iniciatives ben consolidades que poden ser un model de bones pràctiques.

3.2. Quina informació donen les col·leccions de la *Memòria digital de Catalunya* sobre l'abast, el contingut, les característiques, etc.

Dins de l'estructura de l'*MDC* hi ha dos espais on es pot donar informació sobre cada col·lecció. El primer és l'índex alfabètic de col·leccions, en el qual juntament amb el títol, la institució propietària i una imatge representativa, hi ha una notícia breu de la col·lecció. L'altra és un enllaç dins de cada col·lecció que permet donar informació addicional.

Totes les 34 col·leccions de l'*MDC* inclouen una descripció en la pàgina de l'índex que afina més o menys a l'hora de donar una idea aproximada de la col·lecció. En general, es tracta d'un paràgraf breu que pretén informar del contingut i donar-ne els trets més destacats. Tenint en compte que algunes de les característiques, com ara la tipologia documental, poden quedar manifestes en el títol, la notícia hauria d'incloure els elements següents redactats de manera clara i concisa:

- Tipus de documents de la col·lecció
- Orientació temàtica, límits cronològics i llengües/àrees geogràfiques predominants

²² Fent referència a exemples propers, es pot citar la *Biblioteca virtual del patrimonio bibliográfico* i la *Biblioteca virtual de prensa histórica*, totes dues impulsades per la Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura, que inclouen en les seves presentacions informació prou àmplia sobre qüestions tècniques relatives a estàndards de codificació i de contingut. A part de ser un referent per a futurs col·laboradors en el projecte, aquests detalls tècnics també poden ajudar a determinar, a l'usuari avançat, els tipus de cerques més escaients.

- Relació amb la col·lecció analògica, tant si es tracta només d'una mostra com si s'ha digitalitzat la col·lecció completa
- Trets més característics o materials més destacats
- Procedència/història de la col·lecció
- Altres elements considerats importants.

Vegem-ne alguns exemples que capturen prou bé allò que trobarà el lector en el fons descrit:

Universitat Autònoma de Barcelona — Cartells del fons Josep Vinyals

Col·lecció de més de 1.100 cartells polítics dels anys 1970 i 1980 de la col·lecció personal de Josep Vinyals. Inclou cartells dels principals partits polítics de l'estat espanyol així com de les comunitats autònomes, principalment Catalunya, i alguns de l'administració local com Barcelona. També hi ha cartells dels moviments sindicals. Destaquen un conjunt de cartells d'àmbit internacional de diferents dècades del segle XX, principalment d'Itàlia i Xile, així com alguns de França, Portugal, Grècia i la Unió Soviètica.

Universitat de Barcelona — Fons digital Oriol Martorell

Aquesta col·lecció digital és una part del fons de la col·lecció Martorell - Solanic i està formada per cartells i programes de concert, partitures d'arranjaments i adaptacions musicals realitzades per Oriol Martorell, diapositives i fotografies de concerts i estades a l'estranger. Aquests materials permeten fer una aproximació a la intensa activitat artística d'Oriol Martorell i la Coral Sant Jordi sota la seva direcció durant el període 1946-1991.

Universitat Pompeu Fabra — Guerra de la Independència (1808-1814)

Aquesta col·lecció conté 700 fullets publicats durant la Guerra de la Independència (1808-1814). Són documents rars, difícils de localitzar i de consulta restringida. Aquests fullets formen part del fons de la biblioteca de la Universitat Pompeu Fabra i provenen de tres col·leccions diferents: fons Joan Crexell, donació del Dr. Josep Fontana i Làzaro i donació de la família Nadal-Caparà. L'idioma majoritari és el castellà.

El segon mecanisme per donar informació addicional sobre cada fons és un enllaç, dins de la col·lecció mateixa i en forma de pestanya, que es pot usar de la manera següent:

- Obrir una pàgina, dins de l'entorn de l'*MDC*, amb informació sobre la col·lecció
- Remetre a una pàgina HTML de la institució propietària amb informació sobre el fons
- Remetre a una portada de la col·lecció que funciona com a portal i que facilita estructurar els diversos aspectes que se'n volen destacar
- No obrir cap pàgina ni remetre a un portal o una pàgina externa.

Molt encertadament, la Biblioteca de la Universitat Pompeu Fabra etiqueta la pestanya que dóna accés a aquesta informació addicional "Sobre la col·lecció". En els altres casos, l'etiqueta correspon al nom de la col·lecció, però això és ambigu perquè el nom de la col·lecció fa referència, a la vegada, a tot l'entorn i a la descripció del contingut i les característiques de la col·lecció. A més, en els casos en què el títol de la col·lecció és genèric, com ara "Manuscrits" o "Incunables", l'etiqueta no dóna gaire idea de què trobarà el lector que segueixi l'enllaç.

Catorze de les col·leccions de l'*MDC* fan servir aquella pestanya per obrir una pàgina on reproduïxen exactament la mateixa informació que hi ha l'índex de col·leccions. En les dues col·leccions de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, a la informació de l'índex s'afegeixen enllaços a les col·leccions digitals de l'Institut i, en un cas, informació sobre el projecte de digitalització de la seva Cartoteca. La pàgina del fons de mapes antics del Centre Excursionista de Catalunya posa més èmfasi en la procedència de les peces de la seva cartoteca analògica, i destaca el valor patrimonial d'alguns donatius, però no afegeix gaires dades a les que es donaven a l'índex.

Encara dues col·leccions més no inclouen cap informació en la pestanya, ni la fan servir d'enllaç a un portal o a una altra pàgina. I dues col·leccions que enllacen a una pàgina de la institució propietària donen la mateixa informació que es troba en l'índex de l'*MDC* amb una altra plataforma de cerca —és el cas de la *Prensa política clandestina* de la UAB—, o la donen afegint una remissió cap a l'*MDC* —com passa amb la col·lecció *Manuscrits* de l'Ateneu.

Així doncs, un total de 21 col·leccions (61,8 %) descriuen el fons molt sumàriament, i no sempre encerten a donar una idea acurada del contingut digitalitzat. Les 13 col·leccions restants (38,2 %) fan presentacions més àmplies que inclouen altres elements contemplats en les directrius de polítiques de col·lecció.

Figura 2. Exemple de notícia inclosa en una pàgina dins de la col·lecció mateixa. S'hi observa que la informació és molt breu, i que no sempre dóna una idea correcta dels materials digitalitzats. En aquest cas, es parla d'uns 900 exemplars de cartells, que corresponen a la col·lecció analògica; de moment, la digital només n'inclou 19.

Les cinc col·leccions de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i les quatre de la Biblioteca de la Universitat Pompeu Fabra enllacen a una pàgina de la institució dedicada a explicar el contingut de la col·lecció digital als usuaris de la pròpia biblioteca. En tots dos casos, la informació s'estructura de manera prou uniforme. La UB inclou els apartats següents:

- *Descripció del fons*
En la col·lecció *Dr. Sabater Pi – Naturalista* s'inclou la descripció feta pel productor del fons. En altres, s'anota informació biogràfica sobre el productor.
- *Organització*
S'explica l'ordenació de les peces quan s'accedeix a tot el fons. És útil sobretot en el cas de les col·leccions que no es descriuen peça per peça, sinó que s'organitzen per sèries, com ara el *Fons digital Oriol Martorell* o el fons del *Dr. Sabater Pi*.
- *Accés a la col·lecció*
Inclou l'enllaç a la col·lecció dins l'*MDC*

- *Més informació*
S'hi fan constar, quan és pertinent, les ajudes externes rebudes per a la digitalització del fons.
- *Consulta del fons original* (adreça de la biblioteca, horari, telèfon, a/e)
- *Condicions de préstec i reproducció dels documents*
Només s'anoten en les dues col·leccions del Pavelló de la República, la de cartells i la de paper moneda.

Per la seva banda, la UPF estructura les dades sobre la col·lecció en sis apartats:

- Frase introductòria, on s'indica que el fons forma part de l'MDC.
- *Contingut*
Inclou la descripció del fons, amb els tipus de documents, l'abast temàtic i cronològic, la procedència, etc. Es fa constar sempre que la col·lecció està descrita en el catàleg de la UPF i en el CCUC.
- *Consulta*
S'explica que la col·lecció digitalitzada dóna accés a la imatge i al text complet del document i que es poden fer cerques en el text complet.
- *Ajudes*
S'hi deixa constància de les ajudes externes rebudes per a la digitalització del fons.
- *Localització del fons original* (adreça, telèfon, a/e, plànol)
- *Invitació a fer suggeriments i comentaris.*

Tant en les descripcions de les col·leccions de la UB com en les de la UPF, a part de donar una informació més completa sobre el contingut del fons, l'abast temàtic o el cronològic, els punts forts, etc., s'introdueixen elements importants, com ara el finançament extraordinari obtingut per procedir a la digitalització, la localització i consulta del fons original i, en les col·leccions de la UPF, la referència a la inclusió de les descripcions en el catàleg local i en el CCUC, a més de la possibilitat d'enviar suggeriments i comentaris. Ara bé, quan es tracta de col·leccions digitals que formen part de col·leccions més àmplies —com ara la col·lecció de fullets de la Cambra de Comerç de la UPF o el fons digital Oriol Martorell de la UB— no s'anoten els criteris de selecció aplicats per digitalitzar una part de la col·lecció, i tampoc no s'apunta si el projecte de digitalització de la col·lecció analògica resta obert a l'espera de recursos per continuar-lo. Des de les pàgines que descriuen cada una de les col·leccions, no hi ha enllaços a documents que recullin les polítiques generals de la biblioteca sobre aquestes qüestions.

Altres aspectes que queden sense explicar en els dos grups de col·leccions anteriors, són els objectius de la col·lecció i els destinataris principals. En tractar-se de biblioteques universitàries, es podria entendre que els objectius se centren principalment en la recerca i la formació i que el públic d'aquestes col·leccions són, sobretot, les distintes comunitats acadèmiques. Tot i això, algunes col·leccions digitals universitàries no obvien aquests destinataris. Vegem-ne un exemple:

Contagion: Historical Views of Diseases and Epidemics is a digital library collection that brings a unique set of resources from Harvard's libraries to Internet users everywhere. Offering valuable insights to students of the history of medicine and to researchers seeking an historical context for current epidemiology, the collection contributes to the understanding of the global, social–history, and public–policy implications of disease. *Contagion* is also a unique social–history resource for students of many ages and disciplines.²³

Figura 3. Pàgina de la Biblioteca de la UPF amb informació sobre una de les col·leccions digitals que ha aportat a l'MDC.

²³ Harvard University. Library, *Contagion: historical views of diseases and epidemics* (Harvard University Library, cop. 2008), <<http://ocp.hul.harvard.edu/contagion/>>.

Diverses col·leccions de la BC empen la tercera forma de presentació que consisteix en el desenvolupament d'una portada o pàgina principal des d'on s'enllaça a la plataforma de l'*MDC* per a la consulta del fons i a informació complementària sobre la col·lecció, la procedència/història, les característiques, etc. Segueixen aquest mètode, que dona una aparença més unificada a tot el conjunt, les col·leccions següents:

- Arxiu de revistes catalanes antigues
- Enquadernacions artístiques fons Miralles
- Epistolari i obra literària de Joan Maragall
- Fons fotogràfic Salvany.

En funció de la provenença de la informació, aquesta pot estar més relacionada amb la creació de la col·lecció digital i el fons analògic o pot estar més enfocada cap a l'entorn d'on procedeix la col·lecció. Així, per exemple, la portada de la col·lecció *Enquadernacions artístiques fons Miralles*, és una introducció al renaixement de la enquadernació artística a Catalunya cap a final del segle XIX, ja que té el seu origen en els textos d'una exposició de la Biblioteca. El enllaços des d'aquesta pàgina, on també s'explica com va arribar la col·lecció a la BC, condueixen als fons de la col·lecció dins de l'*MDC* i a l'exposició virtual que es va fer, el 2005, en paral·lel amb l'exposició que va tenir lloc als locals de la Biblioteca.

Les portades de les col·leccions *Epistolari i obra literària de Joan Maragall* i *Fons fotogràfic Salvany*, tenen una estructura més orientada a presentar la col·lecció, sobretot la darrera. Totes dues s'organitzen en quatre seccions: notícia biogràfica de l'autor/productor del fons, dades sobre la col·lecció — on es destaca l'estat de la digitalització—, enllaç a l'*MDC* per a la consulta dels fons digitalitzats, i contacte amb la BC. En el cas del fons de fotografies, aquesta darrera informació es dona de manera textual, i no per mitjà d'una adreça de correu electrònic, la qual cosa permet adreçar a distintes persones i/o adreces electròniques en funció de les necessitats de l'usuari.

Finalment, per la naturalesa de projecte cooperatiu, i també per la magnitud que té, *ARCA* és la col·lecció que millor reflecteix les seves polítiques en la informació que fa pública des de la portada de la iniciativa. La secció "Què és *ARCA*" defineix clarament quin és el contingut de la col·lecció —"portal d'accés obert que inclou publicacions periòdiques tancades que han estat

representatives dins la cultura i la societat catalana”— i en precisa els objectius:

“...dipòsit cooperatiu de preservació digital impulsat per la Biblioteca de Catalunya amb el suport del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC) que vol:

- Possibilitar la consulta sobre les publicacions periòdiques completes. ...
- Recuperar i preservar el patrimoni hemerogràfic català. ...
- Incrementar els continguts catalans a Internet en accés obert, testimoni de la història, de la societat i de les manifestacions artístiques de Catalunya al llarg de diferents èpoques. ...
- Promoure la cooperació entre institucions per completar les col·leccions, millorar els serveis, compartir recursos i rendibilitzar les col·leccions documentals”.

Com en tota la resta de col·leccions, els destinataris potencials d'ARCA continuen estant absents de la declaració. Ara bé, a diferència de l'*MDC*, aquella iniciativa sí que dóna, explícitament, unes directrius destinades als possibles col·laboradors. Així mateix, inclou l'apartat Informació tècnica on es recullen les directrius i els estàndards que s'usen en el projecte:

- Metadades, amb una guia d'ús sumària dels elements bàsics del Dublin Core i la recomanació d'alguns vocabularis controlats i llistes d'autoritats per elaborar el contingut d'alguns elements. El document també inclou una secció breu amb les metadades de preservació requerides en els registres *ARCA*.
- Requeriments tècnics, amb directrius sobre el procediment de digitalització.
- Estructura i indexació dels fitxers, amb pautes per estructurar els diversos nivells dels noms dels fitxers d'imatges.

Des d'aquesta secció tècnica es fan enllaços a traduccions catalanes, ja obsoletes, de diversos documents de la Dublin Core Metadata Initiative, i a les dues llistes d'autoritats recomanades de la BC, la LENOTI i la LEMAC. També es dóna accés a presentacions i publicacions sobre el projecte que informen dels seus orígens, la relació que té amb la missió i les funcions de la Biblioteca, la relació amb altres projectes de digitalització de la BC, el finançament, els criteris de selecció que s'apliquen en decidir quines són les prioritats de digitalització, etc., i que per primera vegada es poden llegir sobre la pantalla en aquest repàs de les col·leccions digitals que s'han

examinat. Sí que seria convenient que aquesta informació no estigués amagada i dispersa en documents ppt o word, sinó que s'integrés a les diverses pàgines del projecte, segons fos més adequat.

L'apartat Novetats, que es fa ressò periòdicament dels nous títols digitalitzats, i el de Properes incorporacions serveixen per seguir el fil i el progrés del projecte. El darrer, sobretot, és una bona eina de planificació per als col·laboradors d'ARCA.

El sistema de consulta d'ARCA també té característiques addicionals respecte a la resta de col·leccions de l'MDC. A part de les cerques que presenten la resta de col·leccions gestionades amb CONTENTdm, a ARCA es pot consultar l'índex alfabètic de les revistes, i des d'aquest es remet a una entrada per a cada títol que inclou una ressenya de la revista i enllaços a la descripció del títol al catàleg de la BC i a la revista digital dins de l'MDC.

enllaç al document digital **enllaç a la descripció del catàleg**

The screenshot shows the ARCA website interface. At the top, there is a navigation menu with links: 'Què és ARCA?', 'Títols i ressenyes', 'Properes incorporacions', 'Cerca', 'Novetats', and 'Informació tècnica'. The main content area is titled 'Arc-voltaic (Barcelona, 1918)'. It includes a thumbnail of the magazine cover, a brief history of the publication, and a list of contributors. Two buttons are visible: 'Document digitalitzat' and 'Descripció document'. Two blue arrows originate from the labels 'enllaç al document digital' and 'enllaç a la descripció del catàleg' above, pointing to these two buttons respectively. The footer contains contact information for the Biblioteca de Catalunya and a search bar.

Figura 4. Pantalla d'ARCA amb la ressenya de la revista *Arc-voltaic*.

4. Conclusions

Endegar projectes com *ARCA* o l'*MDC* requereix un esforç considerable de moltes parts. Que la feina feta llueixi més o menys depèn, de vegades, de qüestions merament formals, de presentació, que certament requereixen unes quantes hores de treball de coordinació i de preparació de materials però que, en cap cas, no es podrien qualificar d'excessives o de sobreres. A la llarga aquesta feina "addicional" resulta efectiva perquè dóna coherència i sentit al projecte i li transmet una imatge de serietat i de compromís.

Les col·leccions digitals han de donar informació útil sobre elles mateixes — característiques, origen, destinataris, ús, relació, quan es dóna el cas, amb la col·lecció analògica de la qual deriven, etc. Les directrius per elaborar polítiques formals de col·lecció són una bona eina per saber quins són els elements que cal recollir, ja que una de les seves funcions és la de comunicar als usuaris a qui van destinades i què hi trobaran.

Dels dos projectes cooperatius analitzats, l'*MDC* i *ARCA*, aquest darrer es podria presentar, amb alguns retocs importants, com un model que s'acosta a les bones pràctiques, ja que dóna informació prou completa sobre la iniciativa, i no es limita als aspectes generals del projecte, sinó que també inclou informació sobre detalls tècnics, la història del projecte, etc. Malauradament, però, una part d'aquesta informació està dispersa i amagada en diversos documents i no està integrada en la presentació de la col·lecció. Per la seva banda, l'*MDC* és excessivament parca a l'hora de comunicar en què consisteix la iniciativa, on s'emmarca o a qui va dirigida. Pel que fa als requeriments tècnics, l'*MDC* no els fa públics en la seva seu web.

Gairebé el 62 % de les col·leccions individuals que participen a l'*MDC*, donen una informació molt sumària sobre el seu contingut i característiques, i la nota breu que inclouen no sempre serveix per donar-ne una idea acurada. L'altra 38 % (que representen col·leccions de tres biblioteques de les onze institucions que col·laboren en el projecte) inclouen part dels elements que estarien presents en les declaracions de polítiques de col·lecció i ho fan de manera sistemàtica i ben organitzada.